

๗. มหาพน

ความพระเทพโมลี (กลั่น)

คจฺจนฺโต โส ภารทฺวาโช	อทฺทส อจฺจุตฺ อีสี
ทิสฺวาน ตํ ภารทฺวาโช	สมฺโมทฺธิ อีสินา สห.
กจฺจิ นุ โภโต กุสฺลํ	กจฺจิ โภโต อนามยํ
กจฺจิ อฺณฺเณน ขาเปถ	กจฺจิ มฺลผลา พหุ.
กจฺจิ ทํสา มกฺสา จ	อปรฺปเมว สิริสฺปา
วเน วาพฺมิกาภินฺเณ	กจฺจิ ทํสา น วิชฺชติ.
กุสฺลณฺเจว เม พุรฺหุเม	อโถ พุรฺหุเม อนามยํ
อโถ อฺณฺเณน ขาเปมิ	อโถ มฺลผลา พหุ.
อโถ ทํสา มกฺสา จ	อปรฺปเมว สิริสฺปา
วเน วาพฺมิกาภินฺเณ	ทํสา มยฺหํ น วิชฺชติ.
พหฺนึ วสฺสปุคฺคานิ	อสฺสเม สมฺมโต มม
นาภิชานามิ อปรฺปนฺนํ	อาพาธํ อมโนรมํ.
สฺวาคตฺนฺเต มหาพุรฺหุเม	อโถ เต อทฺราคตํ
อนฺโต ปวิส ภาทฺทนฺเต	ปาเท ปกฺขาลยสฺสุ เต.
ตฺนฺทฺกานิ ปิยาลานิ	มธฺเก กาสมารโย
ผลานิ ชุทฺทกปรฺปานิ	ภฺนฺช พุรฺหุเม วรํ วรํ.
อิทฺปิ ปานํยํ สํตํ	อาภตํ คิริคพุภฺรา
ตโต ปิว มหาพุรฺหุเม	สเจ ตฺวํ อภิกฺขสิ.

ปฏิกุหิตํ ยํ ทินนํ	สพฺพสฺส อคฺขมฺยํ กตํ
สณฺขยสฺส สกํ ปุตฺตํ	สิวฺหิ วิปฺปวาสิตํ
ตมห์ ทสฺสนมาคโต	ยถิ ชานาสิ สํส เม.
น ภวํ เอติ ปุณฺณตฺถํ	สิวิราชสฺส ทสฺสนํ
มณฺเฑ ภวํ ปตฺถยติ	รณฺโณ ภาริยํ ปติพฺพตํ
มณฺเฑ กณฺหาชินํ ทาสี	ชาลี ทาสณฺจ อิจฺฉสิ.
อด วา ตโย มาตาปุตฺเต	อรณฺณา เนตฺตุมาคโต
น ตสฺส โภคา วิหฺขณฺติ	ชนํ ชณฺณณฺจ พฺราหฺมณ.
อกุทฺธรูโปหิ โภโต	นาหิ ยาจิตุมาคโต
สาหุ ทสฺสนมรียานํ	สนฺนุวาโส สทา สุโข.
อทิฏฺฐปฺพุโพ สิวิราชา	สิวฺหิ วิปฺปวาสิโต
ตมห์ ทสฺสนมาคโต	ยถิ ชานาสิ สํส เมติ.

ขึ้น (๑) **ภารทวาทโย** อันว่าพราหมณ์ชราภารทวาชชาติเชิงใจ
คจฺจนฺโต ก็ไต่เต้าตามอรัญญิตีสำคัญเขาแล้มนั้น อันนายพเนจรเจตบุตรบอก
 แจ้งแล้วแต่หลัง **อทฺทส อจฺจุตํ** ก็ประสบพบพระสิทธาจารย์จอมอจฺจุตใจจง
 เจริญจรรยายอดโยคี ก่อกองกุศลพิธีกระทำนมัสการ จึงกล่าวปฏิสันถารไต่ถาม
 ถึงทุกข์ภัยพยาธิ แลเหลือบยุงบุงรังวันรินกินโลหิต สรรพภัยสรรพพิษพวกพาฬมด
 ร้ายกาจอันจะรบกวน ตามตีด้วงตึงที่เกี่ยวแสวงหามูลผลาหาร พระสิทธาจารย์
 เจ้าจึงแจ้งเหตุ ว่าสรรพภัยอาเพศไม่พารากะทำร้าย ทั้งมูลผลาหารก็หาง่าย
 ไม่ผิดเคืองขัดสน ผลเอมโอชอันจะชบฉันก็มากมี เชิญทษีชำระเท้าเสียให้สิ้นธุลี
 ในโรงน้ำ กระทำภุคตกิจกินผลไม้มีอยู่มากครั้น ผิจะฉันจึงฉันเถิด น้ำฉันเราก็ก

ตกไว้ในตุ้มเต็มตามแต่จะปรารถนา ท่านทูเรศสัญญาจรมาในวันนี้ นามศรีสวัสดิ์
วิเศษเขตเกษมสานต์ การเจริญอย่างรุ่งเรืองนั้นเกิดขึ้นะพี

พระเจ้าข้า เจ้าประคุณใจอารีรับจะให้รับประทาน ทรงพระคุณหา
อันใดปานบ่มีได้ ข้าทอจารย์จะขอรับดำรงไว้ที่หว่างเกล้า ด้วยข้าเฝ้าอุคสาหะ
สืบเสาะเฉพาะหน้ามาทั้งนี้ ด้วยมีกมลมุ่งมาดหมายประสงค์ จะใคร่ประสบพบ
พระองค์อัครบรมทานาธิบดี มีนามพระเพชยันตรอดุลดวงดิลกเลิศกษัตริย์ใน
สากล ยทิ ษานาสี สัส เม ฉลลพระผู้เป็นเจ้าแจ้งตำบลพิตรที่สถิตสถาน
จงโปรดเกล้าข้าพดุดาจารย์ให้ทราบเหตุสักหน่อย

เหม่! มิ่งนี้ชะรอยถ้อยหลักษณณ์ลามภรรรม ไซ้จะมาด้วยหวังสวัสดิ์เป็น
ทางสวรรคน์นั้นหามิได้ มณฺเฏ ดังกูณิกแนโนใจไม่ผิดเนตร ชะรอยจะมาขอ
องค์พระอัครเรศราชชยา ถ้าหาไม่ก็พระชาติแลกัณฑ์แห่งสององค์ เอกก็หัวเรือ
มาทรงสร้างแสงบุญบำเพ็ญผลเพิ่มผนวชในพนัสตงคอน มีแต่ลูกรักสายสมรกับ
พระมเหสี เป็นสามสิ่งองค์ด้วยกันเท่านั้น ที่เห็นหน้ากันเมื่อกาลไร ฤมิตหวัชยสิ่งใด
ซึ่งจะได้ติดพระองค์มา มันช่างไม่คิดอนิจจาตีแก่ใจอย่างไรหนอหะพี

อกุทธูโปหิ โภโค พระเจ้าข้า พระฤษีอย่าเพ้อไกรธ ข้าพชนี้
ไซ้พรหมณ์ โหดหินชาติเหมือนเช่นว่า ไม่จงหวังตั้งหน้ามาขอทาน กระทำให้
เสียจารีตรามราชวิสัยมหาศาลสืบประเพณี ถึงจะบริภาษพ้อจนเพียงนี้ ข้าน้อย
ก็หนักแน่นนึกเกรงไม่ไกรธตอบ ด้วยตัวตั้งอยู่ในความชอบไม่แผกผิด มานี้หวัง
จะใคร่ประสบพบพานบพิตรพุทธพงศ์ทิพากร อันเป็นศรีสวัสดิ์สุนทรทางทัศนา-
นุคตริยธรรมอันอุดม ด้วยได้สโมสรรสมาคมคบหา กับพระองค์ผู้ทรงพระปรีชา
เชื่อปราษฎ์ ไม่มีผู้สามารถเปรียบประยศจนยิ่งใหญ่ แต่จากเมืองมาอยู่ป่าไพร

เป็นความจริง ข้าพเจ้ายังมีได้เห็นพระองค์เลย พระคุณเจ้าเอ๋ย เอ็นดูเด็ก
ถ้ารู้แห่ง จงช่วยชี้ตำแหน่งนิเวศน์สถาน ให้แก่ข้าทอจารย์ ณ กาลบัดนี้เถิด.

เดิน (๒) **คำ สุตฺวา ตาปโส** พระอุตุฤษีได้ลำดับสารคดีมูสาวาท
ทชีชาติทรชนช่างวิาพรรณพุดให้เชือกก็เชือก ฟัง จิริให้พราหมณ์ยัวยังอยู่อาศัยใน
อาศรมส่วนแห่งราตรี ยังชีเดมาทลทกให้รับประทานมูถผลสาหารของป่า ครั้น
รุ่งสางสว่างเวลาอรุโณทัย จึงพาพราหมณ์ไปสถิตที่ต้นทรงเดื่อชนิดี จึงยกทักษณ-
หัตถ์ขึ้นชี้ให้ทชีจำระยะมรรคา ก็กล่าวเป็นสารพระคาถา

เอส เสโล มหาพुरुหุเม	ปพฺพโต คนฺธมาทโน
ยตุถ เวสุสนฺตโร ราชา	สท ปฺตฺเตหิ สมฺมตฺติ.
ชาเรนฺโต พุราหุมนฺวณฺณํ	อาสทณฺจ มสณฺชภู
จมฺมวาสี นฺมา เสติ	ชาตเวทํ นมสฺสตี.
เอเต นีลา ปทิสฺสนฺติ	นानาผลธฺรา ทุมฺา
อุคฺคตา อพุกฺกุฎฺา	นีลา อณฺชนปฺพพฺตา.
ชวสุสฺกณฺณา ขทฺิรา	สาลา ฌนฺทนฺมาลฺลา
สมฺปเวเชนฺติ วาเตน	สกี ปิตาว มาถฺวา.
อุปริทุมฺปริยาเยสุ	สงฺคีตีโยว สุขฺยเร
นชฺชฺหา โกกิลฺลา สงฺฆา	สมฺปตฺนฺติ ทุมฺา ทุมฺ.
อวฺหยนฺเตว คจฺจนฺตํ	สาขา ปตฺตสมฺปริตา
รมยนฺเตว อาคนฺตุ	โมทยนฺติ นีวาสนํ,
ยตุถ เวสุสนฺตโร ราชา	สท ปฺตฺเตหิ สมฺมตฺติ.
ชาเรนฺโต พุราหุมนฺวณฺณํ	อาสทณฺจ มสณฺชภู
จมฺมวาสี นฺมา เสติ	ชาตเวทํ นมสฺสตี.

กิเรวีมาลา วิตตา
 สททลา หริตา ภูมิ
 มชฺรควีสงกาสา
 ตินานี นาทิวตฺตุนฺติ
 อมฺพา ชมฺพุ กปิตฺถา จ
 ปรีโกเคหิ รุกฺเขหิ
 เวฬุริยวณฺณสนฺนิภํ
 สฺจ สฺคนุสํ สลิลํ
 ตสฺสาวิหฺนุเร ปโปกฺขรณํ
 ปทฺมฺบุปฺปสณฺณนา
 ตินิ อฺบุปฺปชาตานิ
 วิจิตฺรํ นีลานกานิ
 โขมว ตตฺถ ปทฺมา
 กทฺมฺพเกหิ สณฺณนฺโน
 อเถตฺถ ปทฺมา ผลฺลา
 คิมฺหา เหมนฺตिका ผลฺลา
 สฺรภิ สมนฺปวายนฺติ
 ภมฺรา ปุปฺผคนฺเชน
 อเถตฺถ อฺทกนฺตสฺมี
 กทฺมฺพา ปาณฺตี ผลฺลา
 องฺโกลา กจฺฉิการา จ
 วารณา วุยฺหนา รุกฺษา

ภูมิภาเค มโนรเม
 น ตตฺถทฺธํสฺเต รโช.
 ตฺลผลฺสสฺสมฺบุมา
 สมนฺตา จตฺรจฺจฺจฺลา.
 นีเจ ปกฺกา จุฑุมฺพรา
 วนนฺตํ รตฺวทฺตมนํ.
 มจฺฉคฺมุพฺนิเสวิตํ
 อาโป ตตฺถปปี สนฺทติ.
 ภูมิภาเค มโนรเม
 เทวานมิว นนฺทเน.
 ตสฺมี สรสิ พฺราหฺมณ
 เสตา โลหิตกานิ จ.
 เสตโสคนฺธเกหิ จ
 มุจฺฉินฺโท นาม โส สโร.
 อปฺริยฺนฺตาว ทิสฺสเร
 ชณฺณตฺตฺตฺมา อฺบุปฺปตฺตรา.
 วิจิตฺรา ปุปฺผสณฺณตา
 สมนฺตามภินาทีตา.
 รุกฺษา ติจฺฉนฺติ พฺราหฺมณ
 โกวีพารา จ ปุปฺผิตา.
 ปารีชณฺณา จ ปุปฺผิตา
 มุจฺฉินฺทฺมฺภโต สรี.

สิริสา เสดปารีสา
 นิคฺคณฺฐี สรณิคฺคณฺฐี
 ปงฺกุรา พหุลา เสลา
 เกตกา กณิการา จ
 อชฺชุนา อชฺชุกณฺณา จ
 สมฺปฺปฺฝิตฺคฺคา ตិฏฺฐจฺนฺติ
 เสตปฺณฺณิ สตฺตปฺณฺณา
 ธนฺตกฺการี ปฺุปฺเพหิ
 อจฺฉิปา สิมฺพลีรฺกฺษา
 เสตเครฺรุ จ ตฺครา
 ทหฺรา รฺกฺษา วฺชฺตฺมา จ
 อสฺสมํ อุกฺโต จฺนฺติ
 อเถตฺถ อุกฺนตฺสฺมี
 มุคฺคตฺติโย กรตฺติโย
 อุกฺทาปวตฺตํ อุลฺลุพิตํ
 ทาสิมกณฺชโก เจตฺถ
 เอลมฺมุรฺกสณฺณนา
 สตฺตทาหิ ธาริยมาณานิ
 อุกฺโต สรณฺจ มุจฺฉินฺทํ
 อินฺทิวเรหิ สณฺณนํ
 อชฺชตฺมาสํ ธาริยมาณานิ
 นีลปฺปฺฝี เสตวาริ

สาธุ วายนฺติ ปทฺมกา
 อสนา เจตฺถ ปฺุปฺฝิตา.
 โสภณฺชนา จ ปฺุปฺฝิตา
 กนเวรา จ ปฺุปฺฝิตา.
 มหานามา จ ปฺุปฺฝิตา
 ปชฺชตฺนฺเตว กิสุกา.
 กทฺลียอ กุสุมฺภฺรา
 สีสปาวรณานิ จ.
 สลฺลทฺติโย จ ปฺุปฺฝิตา
 มํสิโกฏฺฐกฺลาวา.
 อกฺกฺฉิตา เจตฺถ ปฺุปฺฝิตา
 อคฺยาการิ สมนฺตฺโต.
 พหุ ชาตา ฝณฺชชฺกา
 เสवालีสฺสกา พหุ.
 มกฺชิกา หิงฺคุชาลิกา
 พหุ นิจกตมฺพกา.
 รฺกฺษา ติฏฺฐจฺนฺติ พฺราหฺมณ
 คนฺโธ เตสํ น นิชฺชติ.
 ปฺุปฺฝวา ติฏฺฐจฺนฺติ โสภณา
 วนนฺตมฺปฺโสภติ.
 คนฺโธ เตสํ น นิชฺชติ
 ปฺุปฺฝิตา คิริกณฺณิกา

กเลรุกเขหิ สฉณนุ
 สมุโมทีเตว คนุเชน
 ภมรา ปุ่พคนุเชน
 ตีฉิ กกุการุชาตานิ
 กุมภมตฺตานิ เจกานิ
 อเถตฺถ สาสโป พหุโก
 อสี ตาลาว ติจฺฉินฺติ
 อปฺโฝฉฺฉา สุริยวลฺลํ จ
 อโสกา มุทยนฺตี จ
 โกรณฺทกา อโนชา จ
 รุกฺขมารุขฺห ติจฺฉินฺติ
 กณฺเฐรฺหา จ วาเสนฺตี
 นิลียา สุมนา ภาณฺที
 ปาณฺฉี สมฺมทฺทกปฺปาสี
 เหมชาลาว ทิสฺสนฺติ
 ยานิ ตานิ จ ปุ่พฺพานิ
 สพฺพานิ ตตฺถ ทิสฺสนฺติ
 อถสฺสา ปุ่กฺขรณฺียา
 โรหิตา นลเปสฺสิงฺกุ
 มธฺ จ มธฺลณฺฉิ จ
 กุณฺนุทฺชา ภาทฺมตฺตฺตา
 สุรภี จ รุกฺขา ตครา

วนนฺตํ ตฺลสฺสํหิ จ.
 ปุ่พฺพสาขาหิ ตํ วนํ
 สมฺนตฺตามภินาทิตา.
 ตสฺมึ สรสี พุราหุมน
 มุรชฺมตฺตฺตานิ ตา อฺโก.
 นาทีโย หริตฺตฺยฺโต
 ฉेषฺชา อินฺทวฺรา พหุ.
 กาพียา มธฺคนฺธียา
 วลฺลโก ชุทฺทปฺปฺฝโย.
 ปุ่พฺฝิตา นากมฺลฺลิกา
 ผุสฺลลา กัสฺสวาลฺลโย.
 ยุกฺกิตา มธฺคนฺธียา
 โสภตฺติ ปทฺมตฺตฺโร.
 กณฺฉิการา จ ปุ่พฺฝิตา
 รุจฺริคฺคิตฺธิชูปฺมา.
 ถลชานฺนุทฺกานิ จ
 เอวํ รฺมฺโม มโหทฺธิ.
 พหุกา วาริโคจฺรา
 กุมฺภิตา มกรา สฺสุ.
 ตาลียา จ ปฺยงฺกฺกา
 เสตปฺปฺพา จ โลลฺลฺปา.
 พหุกา ตฺตฺตฺวาลฺลโย

ปทุมกา นรธา โกฎจา ฉามกา จ หเรณุกา.
 หลัททกา คนธสีลา หรีเวรา จ กุกุคุลา
 วิภทิกา โจรกา กุฏจา กปุปุรา จ กลิงคุภาติ.

ขึ้น (๓) **พुरुหมะ** ตูกรมหาพราหมณ์พรหมบุตร บรรพชาชาติทิชงก-
 พิสัย **เอส เสโล** แลฤๅณต์ในเบื้องหน้านั้นก็เขาใหญ่ยอดเยี่ยมโทยมอย่าง
 พยับเมฆ มีพรรณเขียวขาวแดงตูดิเรกตั้งรายรัตน์นมณีแนมน้ำไคร้ชุ่ม ครั้น
 แสงพระสุริยะส่องระดมก็ดูเด่นดังดวงดาววาวแวบวาวๆ ที่แว้งว้าง วิจิตรจำรัส
 จำรูญรุ่งเป็นสีรุ้ง พุ่งพันเพียงคั่นนมพรพินนภาภาศ บ้างก็ก่อเกิดก่อนประหลาด
 ศิลาลายและเลื่อมๆ ที่งอกง้าเป็นแง้เืองมกัชะงุ้มชะงิงกชะง่อนผา ที่ผุดผืน
 เป็นแผ่นศิลากูตะเฟิงพิก บางแห่งเล่าก็เหียนหักหินเป็นรอยร้าวรานระคายควรรจะ
 พิศวง ด้วยธารอุทกที่ตกลงเป็นหยาดหยักหยดย้อยเย็นเป็นเหน็บหนาว ใน
 ท้องถ้ำที่สถิตไกรสรราชสถาน บังเกิดแก้วแก้วประการกาญจนประกอบกัน ตลอด
 โถงโปร่งปล่องเป็นช่องชั้นวิเชียรฉาย โชติช่วงสว่างสว่างตา แสนสนุกในท้อง
 เหมคุดาทุกหนแห่งโรสุาน เป็นที่เสพอาศัยสำราญแห่งสุรารักษ์รภาภษ-
 สรรพปีศาจมากกว่าหมื่นแสน สะพรั่งพุกษพิมานแมนทั่วทุกหมู่ไม้บรรดามีใน
 เชนั้น ย่อมทรงทศพิรสุคันธ์ขจรอาจจะจับใจเป็นอาจิด **คนธมาทโน**
 จึงเรียกนามว่า ศิขรินคันธ์มาทนมัทมา เหตุประดับด้วยพุกษาทรงสุคนธชาติ
 สิบประการมี เชิญทธีจึงไต่เต้าตามตีนเขาข้างอุตราภิมุขเข้มน้หมายเฉียงเหนือ
 อยู่่านอนใจ

โน่นนั้นคือหมู่ไม้มือเนกนานานับมิถ้วน **นิลา** แลสล้างล้วนสูงสลอน
 ออกอรชรช่อผลผกา เกิดกับกิ่งก้านระกุ่มแกมแนมใบวิบูลระบัดบัง เขียวชุ่ม
 เป็นพุ่มตั้งตั้งจอมเมฆมัวเป็นหมอกมุล สรรพสฤๅณตระกูลทิชากกรก็เกร็นร้องกับ

กิ่งรุกขะเรียงราย ครั้นเมื่อเวลาลมชายร่ำพายพัด กิ่งก้านก็ไกวกวัดสะบัดใบกลัดกันยอดเขยื้อนโยกโยนอยู่ไปมา **อิว มาณวา** เหมือนมาณพเสพสุรา เมื่อแรกเริ่มพั่งรัฐรัส ได้ตูดตี้มคราวเตียวไม่ทันหมดก็เเมามาย จะตั้งตรงตัวร่างกาย บ่ร้างรอด ด้วยสุราร่ำฤทธิ์แรงเมา ในพื้นภูมิภาคนั้นเล่าก็แลเลื่อน ล้วนผากกลุ่มหล่นลงกลาดเกลื่อนที่กลางดินดูตาชตา **สทุหลา หริตา** พรรณหญ้าแพรกก็ขึ้นสะพรั่งเขียว คือสร้อยคอขนมยุระยลระยับอ่อนลออย่างสำลีใบยอดไม้ยาวสั้นส่องคลี่มีเสมอกันไม่กำเกิน อันหนทางที่จะเดินนั้นสะดวกตายสบายบาทบจรเจริญใจ ผงเฝือกัสมรฐลีละของอันละเอียดยเป็นฝุ่นฟุ้งก็มีได้เพื่องพื้นด้วยหญ้าแพรกปุกไปเป็นพื้นภูมิพนัสสถาน เทียบยอมให้เกิดวิวัฒนาการกำหนดใน กำหนดนามมิ่งม้อันมีผล มีอัมพพฤษเป็นต้นตั้งสำแดงมา ในจุลฉนวนวรรณานันแล.

ขึ้น (๔) **พฤษุเม** ตูกรมหาพราหมณ์ผู้ประพดพิพรตพรหมจรรยา เราจะพรรณมาถึงสระศรีอันมีอยู่ที่แหบพระอาศรมศิวาวาส แห่งสมเด็จบรมบาทบพิตรพิชิตชัยเฉลิมชาวเชตุศุรราชธานี มีนามมุจลินทลีนธูระสนาน สีเหลืองเบี่ยมไปด้วยชลธารขิลอกทา เทียบเทียมไพฑูริยจินตาดวงดูใสสะอาด เย็นยะเยือกอย่างชาติอมฤตยวาริน ระรื่นรอยด้วยกลิ่นอายอบอวล ผุงกินรคนนางยังอมชกัชชวนกันมาอาบกินเกษมสานต์ แสนสุขสำราญสารภิมยระว่าเริงบันเทิงใจในสระนั้น **อเดศุด ปทุมา สุลลา** อำพนด้วยบุษย์บัวเบญจพรรณมีประเภทพิจิตร อาจจะจับเอาใจ ที่ชาวก็ชาวแข่งไสวสีเศวตวิสุทธิ์สดสะอาด **โขมว** ดังสุขุม โขมพัศตร์ลาดแลละลิบละลานตา พรรณที่เขียวแดงก็ตาชตาตุงแสร์วังระดับสลับสลอนล้วนเป็นเหล่ากัน พวกอุบลบัวผันแลเดือนผุดกุ่มุหม่มลินจงชยายบานในคิมหันต์เหมันตกาล กอปรด้วยดอกนี่ตาชต้น กำหนดน้ำนั้นก็คั้นเย็นเพียงเช่า

ควรจะปราโมทย์ อันว่าโกศุมภลโรชกีโรยราว่างรสเรณูผลกาเกสร หมุ่มแมลง
 มาศภมรก็มิ้เมาเอาชาติละอองอันละเอียด เสียดแซกใช้สร้อยเสาวคนธ์ขจร หิ่ง ๆ
 บินวะวู้อ่อนร้อรองอยู่โดยรอบขอบจตุรัสสระศรี สรรพพืชผักในวาริริมเนิน
 อเนกนับมากกว่าหมื่นสิ่ง เป็นต้นว่าสาหร่ายสายตั้งตบแลดับเต่า เหล่าถั่วเขียว
 ถั่วราชมาษพื้นพรรณผักกาดแกมกระเทียมหอมเห็นใบไสว เต้าแดงแพงผักใหญ่อยัง
 เท่าเกี๋ย **วาริโคจรา** หมุ่มจักษชาติในสระศรีสุดที่จะร้ำ คล้าย ๆ ว่าอยู่คู่ลำ ๆ
 เข้ากินโคลแล้วเคล้าคู่ ตะเพียนทองล่องลอยอยู่ที่หลังชล กินเกสรอุบลเป็น
 เข้าแฝงบัวให้บังกาย นวลจันทร์พรรณเนื้ออ่อนแอบสวายแสงสว่าง **นลเปลิงกุ**
กมุภิลลา กรกฏกึ่งม้งกรกมุภิล ตะโกกกาแกมกระตี่ชะโตตุ๊กก็โตคุดัน เทียว
 เล็มล่าหาอาหารกินในห้องธาร แสนสนุกในสระสนานอนเนกา ตั้งสระสวรรค์
 สุนันทาพิทยโรชโบษชรณี อันมีในไตรตรึงส์ตรีเนตรสหัสสจักษุเทเวศร์-
 วัชรินทร ที่ชอบสระนั้นเป็นทรายอ่อนระคนดินดูสะอาด พื้นพืชคามขึ้น
 ประหลาดล้วนพิเศษสรรพโอสถทุกสิ่งสมตำรา คือพิมเสนเสนียดกฤษณาขนาด
 โลดทะนง จันคนามหาสดำดงมะเต๋อิตินตีนาคราช โกรฐกระลำพักเพ็ชรสังฆาต
 ขอนดอกตงกำยาน ราเชนชะมตหมุ่กระวานว่านวิเศษ สหัสสकुณฑเทศขันทอง
 เทพทาโรราชพฤกษ์กระเพราแดง พระยาสัตตบัณฺสมูลแก้ววรรณว่านนั้น
 อเนกนักสุดที่จะคณนา ยังเล่าเหล่าพฤกษาที่เนนทราย ก็รายเรียงร่มระรื่น
 ขึ้นอยู่โดยรอบโรงพิรุณท์ แห่งสมเด็จจอตศรบดินทร์สุรัสวระเพชญ์พุทธพงศ์เทศ-
 ยันตร ยมโดยประคูดอกออกสลอนสลับมะลลิกะดั่งงา **สลลลิกโย จ ปุปผิตา**
 กระพุ่มทองแหงทวยทั้งกรวยกร่าง จิกแจงดอกกระจ่างแลข่างน้ำว กิ่งก้านก็ถ้าย
 ก้าวเกี่ยวประสาน สุรภีพิภูลกาญจนแก้วเกดกรณิการ์แกม มหาหงประยงค์แย้มยี่
 แข่งเขม พรรณพุดตานก็บานเต็มแต่ล้วนเหล่ากุหลาบตลบตง รวย ๆ ลำควน

ทรงสร้อยสุคนธา ทอมประทีปกลิ่นโยธกาตระการใจ จำปาออกดอกไสวเรณุนวล
ล้วนกาหลงเหล่าบุษนาค กากะทิงกระดินกลิ่นหอมหลากล้วนวิเศษ

ดูกรทศทัชเชศ อันชั้นนอกนั้นดาษคู้พื้นพฤษชาสูง เหล่ายางยุงพะยอม
ใหญ่ย่อมเยียดยัด **อภุฎลา** ลำต้นตะละคันฉัตรเจดระหง ตรงละลิวแลสูงสะพรั่ง
พรรณพฤษ์เต็งรังร่วมเวียงเหียงทาดเห็นเป็นเหล่า ๆ **สิมพลรุขบา** หมุ่งหวังว่า
งามตระหง่าน ปานประหนึ่งว่านายช่างหากพิจิตรผจงเขียน หักข่อยแคคาง
นางตะเคียนก็คับคั่ง พวกผิ้งก็พากันมาจับประจำกระทำรังเจริญรวงมธุรสวารี
ที่ค้อมคดกะทกดะทั้นนั้นก็มีอยู่มากหลาย **กทลियो** อนึ่ง ผลกล้วยกล้วยดิบสุก
ห้ามทราวมกำดัดคิกนก็เกลื่อนกลาด ย่อมมีอยู่ในที่ใกล้พระอาวาสบริเวณนาครม
แห่งพระผู้อุดมด้วยศีลวัตรวิเศษ สืบสร้างแสงแพศผนวชในพนัสกันดาร อัน
เป็นเขตพระหิมพานต์นั้นแล.

อเถตุถ สี่พยุขุมา จ	บุริสาตุ จ หตุถियो
เอณเษยา ปสทา เจว	โรหิตา สรภา มิกา.
โกฏฐสุณา สุโณปี จ	ตุลียา นพสนุนิภา
จามรี จลนี ลงณี	ฉาปีตา มกุกฎา ปี่จุ.
กุกุกฎา กุกุมายา จ	อิกุกา โคนสีรา พหู
ขคฺคา วราหา นกุลลา	กาพเกตุถ พหูตโส.
มหีสสา โสณสิงคาลา	จมฺปกา จ สมฺนุตโต
อากุจฺจา ปจลาภา จ	จิตฺรกา จาปี ทิปโย.
เปลกา จ วิมาสาทา	สีหา โคนณิสาทกา
อฏฺฐปาทา จ โมรา จ	ภสุสฺรา จ กุกุตุถกา
จงโกรา กุกุกฎา นาคา	อณฺณมณฺณํ ปกุกฺชิน

พกา พลาภา นชชหา	ทินทิภา กุณชวาทิกา.
พยุคนินสา โลหปฏิจา	จปปลา ชิวชิวกา
กปิลชรา ติตติราโย	กฤตา จ ปฏิกฤตกา.
มนทาลกา เจตเกฏ	ภนฺเตตฺติตฺรินามกา
เจตาวกา ปิงคลาโย	โคฏกา องฺกเหตุกา.
กรวีภา จ สกคา จ	อุหุงการา จ กุกุหา
นานาทิชคณาภิณฺณ	นานาสรณิกุชิต.
อเถตถ สกณา สนฺติ	นัลกา มนฺชฺษาณิกา
โมทนฺติ สห ภริยาหิ	อนฺณมณฺณ ปกุชฺโน.
อเถตถ สกณา สนฺติ	ทิชา มนฺชฺสฺสราสิตา
เสตจฺมิฏฺฐา ภาทรกฺขา	อนฺททา จิตฺรเปชฺณา.
อเถตถ สกณา สนฺติ	ทิชา มนฺชฺสฺสราสิตา
สิขณฺทํ นัลกัวหา	อนฺณมณฺณ ปกุชฺโน.
กุกฤตกา กุฬีรกา	โกฏฺฐา โปกฺขรสาตกา
กาลาเมยฺยา พลัยกฺขา	กทฺมฺพา สุวสาธิกา.
หลิหฺทา โลหิตา เสตา	อเถตถ นพกา พหู
วารณา ภิงฺคราชา จ	กทฺมฺพา สุวโกกิลา.
อุกฺกุสา กุรฺรา หังสา	อาฏา ปรีวเทนฺติกา
จากหังสา อตีพลา	นชชหา ชิวชิวกา.
ปาเรวตา รวิหังสา	จกฺกวาภา นทิจฺรา
วารณาภิรฺฐา รมฺมา	อุโภ กาลุปกุชฺโน.

อเถตุถ สกฺขณา สนฺติ
 โมทนฺติ สห ภรียาหิ
 อเถตุถ สกฺขณา สนฺติ
 สพฺเพ มณฺชฺช นิกฺขนฺติ
 อเถตุถ สกฺขณา สนฺติ
 โมทนฺติ สห ภรียาหิ
 อเถตุถ สกฺขณา สนฺติ
 สพฺเพ มณฺชฺช นิกฺขนฺติ
 เอณฺเวยฺยปสทาภิณฺณํ
 นานาลตาหิ สณฺณนฺนํ
 อเถตุถ สามา พหฺกา
 สาลิ อกฺกุชปาโก จ
 อยฺม เอกปที เอติ
 ชุทฺธิ ปีปาสํ อรตี
 ยตฺถ เวสฺสสนฺตโร ราชา
 ชาเรนฺโต พุราหฺมณฺวณฺณํ
 จมฺมวาสี ฉมา เสติ

นานาวณฺณา พหฺ ทิชา
 อณฺณมณฺณํ ปกฺขชิโน.
 นานาวณฺณา พหฺ ทิชา
 มุจฺฉินฺทฺมฺภโต สรํ.
 กรวีกา นาม เต ทิชา
 อณฺณมณฺณํ ปกฺขชิโน.
 กรวีกา นาม เต ทิชา
 มุจฺฉินฺทฺมฺภโต สรํ.
 นาคสํเสวิตํ วนํ
 กถลํมิกเสวิตํ.
 นีวาโร วรรโก พหฺ
 อจฺฉุ ตตฺถ อนปฺโปโก.
 อชฺชํ คจฺฉติ อสฺสมํ
 ตตฺถ ปตฺโต น วินฺทติ,
 สห ปฺตฺเตหิ สมฺมตฺติ.
 อาสทณฺจ มสณฺชญํ
 ชาตเวทํ นมสฺสตีติ.

ชั้น (๕) **พฺรหฺเม** ดูรทษีชาติทิงค์เชื่อมหาคาล **เอตุถ พฺรหฺวาเน**
 ในห้องหิมพานต์ภูมิพนัสวิสัยสุดที่จะรำพรรณ พวกคนานิกรสัตว์ทั้งหลายนั้น
 อนันต์อเนกนับมากกว่าหมื่นแสน ย่อมอาศัยในด้าวแดนดงกันดาร ไพรพฤกษา-
 สารสไมสร สรรพจัตุบหนิกรกับทวิบาท เป็นต้นว่าสัตว์สุรสีหชาติสี่จำพวก
 พาฬรสุรวิรายาวี หนึ่งนามชื่อว่าดิณราชสีห์ เสพซึ่งเส้นหญ้าเป็นอาหาร หนึ่ง

ชื่อว่ากาฬิงท์แลบัณฑิตุสมฤตทินทร์ เสพซึ่งมั่งสะนิกรกินเป็นนักขา สามราชสีห์ มีสีระกายาพยพอย่างโคชนพิกลหลาก ๆ กัน พรรณที่หม่นมัวเป็นมันหมักมีด คำสำลานเหลือองแลประหลาด หนึ่งนามไกรสรสีหราชฤทธิเริงแรง ปลายหางแล เท้าปากเป็นสีแดงคุดย้อมครั้ง พรรณที่อื่นเอี่ยมตังสีสังข์ในเศวตวิสุทฐิตตเสอาณ สามลายวิไลผ่านกลางพื้นปฤษฎางค์แดงตังชูปชาติ อันนายช่างชาวจฉลาดลากลวดลงเส้นพู่กันเขียน เบื้องอรุณนั้นเป็นรอยเวียนนงทักษณาวัฏฏ์ เกสรสร้อยคอ ตังผัวรัตติกัมพล ย่อมสถิตในคฤหาเหมหรณูไฟโรจน์รัตน์ผลึกเสื่อมมโนศิลาลาย ครั้นแสงพระสุริยะบดบ่ายสนรยาบาท ก็ตื่นจากไกรสรไสยาสน์เยี่ยมออกมาจาก ถ้ำแก้วกนกรตันคฤหาห้องวิโรฐาน เทียบยืนพื้นประพาพพรรณประไพแผ่นผลึก เลิศศิลาทอง แล้วเหยียดหยัดสลัดลงไขซึ่งลมมาน ให้สุรศัพทส์ห้านสะเทือน ตังเสียงฟ้า วังจวัดเจเวียนไปมาด้วยสามารถ โผนแผ่นทะยานผาดแผดเสียง พวกพยัคฆ์ก็หมอบเมียงเขม้นหมายหมุ่มฤคค้ำรามรินแล้วเรวร้อง อัครมุขีก็กระนอง พาคณาเทียวในเดือนทาง **หฤทธิโย** ฝูงช่างก็ชักโขลงคละคล้ายคล้าเคลื่อนคลา ขึ้นจากท่าแลลงธาร ทุกแห่งหุบห้วยละหานเทียวหากิน มีหัตถินอัครอำนวยวงศ์ ทรงศุลกัษณะพิเศษสวารสิบตระกูลเกิดกับป่า ทั้งพวกพรรณหมุ่มมัวมีงมกคลกัษณะ หลายอย่าง เขียวขาวต่างคำแดงคูดิเรกร้องนฤหรรรษ์ หมุ่มทรายก็ส่งเสียงกระสัน แซ่เซ็งประสาน ฝูงฟานคณาเหนือนิกรกว้างตงคูน้แดงดาษ หมูละมั่งระมาดระมัด กาย ชะมดจมน้หมายเม่นหมี่หมุ่ม หมู่กระหิงเดือนโคตึกเทียวทูลสถาน กายร ก้าทะเลลานก็ลับเขาเข้าเคียงคู่ กระจงจามรีรัฐระวังชนมิให้ขาดระคาย **ตุลียา** **นพสนุนิภา** กระรอกคุ่นกระแตด่ายก็ไต่เต้าน เหล่าลั่นแลเหย้เห็นก็ระเหิน หวักขา พวกพรรณเยี่ยงผากี่ผาดผันแผ่นโผน **มกุกฎา** ฝูงฟานรกระโจมโจน

ทะยานยุคโยนโยกยะยวบไม้ หมู่ค่างบ้างชะนี้ให้กระโหยทล เสียงโชมคนางไม้
 เล่าก็คร่ำครวญคระคริมคราม ปางเมื่อยามย่างเข้าสายันห์ย่ำยอแสงสหัสสภาค
 ได้ฟังแล้วนี้ก็วาทวาทวังเวงวิเวกวนาสันต์ เสียวสะทั้นสะทิกพรันเย็นระย่อ
 ยะเยือกสยตสยอง ทริง ๆ เไรไร้องทุกราวรุกข์ระงมป่า แจ้ว ๆ จักกระจันจำ
 ประจำตง **นานาทิษคณาภิณฺณิ** พวกพรรณพิศทหงส์เห็นหันเข้าหากู่ สู้คณา-
 นางนกแนบในรังเรียง หมุ่มยุรก็ส่งเสียงกระสันเมฆมาดหมายเป็นภักษา **ภสฺสรา**
จ กุกฺกุตถกา สกุนกตไก่อแก้วระหรอดกระเรียนร้องระวังภัย จากพรากเพรียก
 จับพุกษาไสวแสวงเหยื่อมาเผื่อเพื่อน สัตวาวายุภักษ์เลื่อนชลอลม เหล่ากระลิง
 โภกิลากระลุมพุกไผผิน พวกพรรณประทิดหัสตินแลดอกบัว กระตักกระเต็นตัน
 เบญจวรรณา โนรีสาธิตาตระเวนวัน พรรณชาบคุ่มกระหาชันกางเขนเขา
 เหล่าล้วนเลิศด้วยขนเขียวขาวต่างคำแดงดูประหลาด **อนฺุหฺษา** ทัวทิชคณานัน
 มีชาติเกิดแต่ฟองฟัก เสียงสุโนกเสนาะนัคน่าใคร่ฟัง ย่อมอาศัยทำรังอยู่โดยรอบ
 ขอบจตุรสระกระแสนินธุ์ ชื่อมจุลินทสโรชโอบษรณิ

ดูกรทชี อันหนทางที่จะเดินนั้นโตรกตรงจงอุตสาหไปอย่ากลัวอด ด้วย
 บ้าอ้อยเอมโอบธารสนันมีเรียคริมมรรคา **เวสฺสฺสนฺุคโร ราชฯ** อันว่าสมเด็จบรม
 หน่อรารัตนธิเบศร์เวสสันดร กับกษัตริย์ทั้งสามสโสมสรทรงพรต เป็นบรม-
 ตาบสราชฎี **อาสทณฺุจ มสฺสฺญภฺมิ** ทรงกระหมวดมุ่นพระไมลิลิตอลังการ
 เฉยียงเวียดบรรลั่งวาลวิจิตรจัมมารณ **จมา เสติ** กระทำพันพสุธารเป็น
 แทนที่พระผทมทรง น้อมพระองค์ลงถวายกรกองกู่แห่งพิธิ์กระทำนัมสการ **ยตฺถ**
ปเทเส สำเร็จพระอิริยาบถสำราญในสถานที่ใด เชิญทชีที่ซังก์จงไปสู่สถานที่
 นั้นเถิด.

(ตมตถิ ปกาเสนโต สตถา อาห)

อิหิ สุตฺวา พุทฺทมพนฺธ อีสึ กตฺวา ปทกฺขิณิ
 อุกคฺคจิตฺโต ปกฺกามิ ยตฺถ เวสฺสณฺตโร อหฺตฺติ.

เดิน (๖) ยี่ **อตุถิ** อันว่าอรรถอันใดยังมีได้ปรากฏในจุดเดียวบท
 ภายหลัง **ต อตุถิ** สมเด็จพระสรรเพชญ์พุทธบรมนาถนราศกาศดาจารย์ เมื่อ
 จะโปรดประทานอรรถอันนั้นให้แจ้ง จึงตรัสว่า **ขัน ภิกฺขเว** ดูกรสงฆ์ผู้ทรงศีล
 สังวรวินัย ผู้เห็นภัยในสังสารวัฏโดยพิเศษ **พุทฺทมพนฺธ** อันว่าเหล่าที่เชษฐชาติ
 ทิฆงคิ พงศ์เผ่าภราทวาชโคตรคนภิกษาจาร **สุตฺวา** ครั้นได้สดับสารพระนักสิทธิ์
 สันสงสัยโสมนัสปราโมทย์ น้อมเศียรศรีโรตม์ด้วยมโนภีรมย์ระรื่นเรียง รับคำ
 พระออกจตุษีช้องสาธุการสรรเสริญ **ปทกฺขิณิ กตฺวา** เผลาก็ต้องเดินกระทำ
 ประทักษิณ สันตติยวาทกำหนดนมัสการประณตประนมลา บ่ายภิกฺขมุงพฤกษา
 สำเหนียกเนิ่นไคล ไปโดยอุตรทิศสถลมารคระมัดกาย ผู้เดียวเดินสันโดษตาย
 ในแดนตงพงพนัสแสนกัณดาร เห็นแต่ไพร่พฤกษาสารกับเสื่อสีหสรรพสัตว์นิกร
 อันร้ายกาจ **เวสฺสณฺตโร** อันว่าพระพงศ์ภาคุมคามิ่งมีไทศวรรย์พระเวสสันดร
 ราชฤษี **อหฺ** เมาะ **อโหสิ** แลมี **ยตฺถ ปทเส** ในอมรินทร์สุราศรม บรม-
 นิवासสถานเหวนฤมิตสถิตประเทศที่ใด **ปกฺกามิ** พรหมณ์ก็รีบร้อนสัญจรไป
 ด้วยใจหวัง **ต ปทสิ** สู่ประเทศที่นั่นแล.

มหาวนวงฺณนา นิฏฺฐิตา

ประดับด้วยพระคาถา ๘๐ พระคาถา

(ปี่พาทย์ทำเพลงเชตกลอง)